

СТАТЕВЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У статті розглядаються особливості статевого виховання молоді на сучасному етапі. Проаналізовано психолого-педагогічну літературу щодо проблеми статевого виховання в цілому. Дана характеристика підліткового віку та юності.

The peculiarities of sexual education of young people are considered in the article. The psychological-pedagogical literature concerning the problem of sexual education on the whole has been analysed. The description of the juvenile age and youth has been given.

Україна, що стоїть на шляху входження в систему європейських держав, перебудовує сьогодні економіку, культуру, практику міжнародних стосунків, систему освіти і виховання сучасного громадянина демократичної держави і вбачає свою найвищу мету в служінні людині. З огляду на це, важливе місце посідає формування якісно нового світобачення і адекватного сприймання себе, як повноцінної і гармонійно розвиненої, психологічно врівноваженої особистості. Серед важливих завдань, що стоять перед сучасною освітою, є статеве виховання молоді людини. На жаль, сім'я, яка є місцем постійного проживання дитини, не завжди готова до правильного пояснення всіх статевої особливостей та вікових змін, які відбуваються з дитиною. Проблема статевого виховання – одна з найгостріших проблем сьогодні. Бажають батьки, чи ні, дитина отримує статеве виховання в звичайних життєвих умовах. Вступаючи в життя, вона буде постійно стикатися з проблемами статевої стосунків. Саме тому першими й головними вчителями з цих питань повинні бути батьки. Це не повинні бути моралізаторські бесіди, заборони, що здатні тільки відштовхнути. Важливо змалку, крок за кроком надавати дитині зрозумілу інформацію, беручи до уваги її вікові особливості. Але найголовніше – знання з анатомії та фізіології людини слід пов'язувати із соціальними ролями чоловіка та жінки. Молодь повинна знати не тільки біологію статі, а й мати чітке уявлення про психологічні, медичні і соціальні аспекти статевого життя, щоб запобігти негативних наслідків у подальшому. Сім'я та педагоги мають чітко усвідомлювати свою роль і значення у статево вихованні підростаючого покоління. На цьому наполягають видатні педагоги, психологи та соціологи. Зокрема, П. Блонський підкреслював, що в жодному разі не можна таку важливу сферу, як інтимну, передавати до рук випадкових людей та вуличних “просвітителів”.

Метою статті є розкриття особливостей статевого виховання учнівської молоді на сучасному етапі.

Відповідно до поставленої мети визначили такі завдання:

- розкрити зміст поняття “статево виховання”;
- охарактеризувати підлітковий вік як сприятливий період для оволодіння моральною культурою у взаємостосунках зі статями.

Проблема статевого виховання знаходить відбиття в основних законодавчих документах (Законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Національній доктрині розвитку освіти”, концепції виховання, концепції національного виховання, концепції загальної середньої освіти). Сучасна наука має накопичений досвід розробок різних моделей виховання молоді, формування міжстатевих відносин, але в практиці освітніх закладів вони не застосовуються або процес виховання відбувається поверхово. Методи статевого виховання сьогодні не є достатньо ефективними, тому що не враховують впливу динамічних соціальних процесів, котрі відбуваються в суспільстві. Статево виховання – це частина загального виховання людини, але воно відрізняється більшою невизначеністю через закритість теми. Поняття “статево виховання” у різних дослідників має різне трактування. Статево виховання – “система заходів

педагогічного впливу на дітей та підлітків з метою створення в них правильного уявлення про суть взаємостосунків між статями та виховання норм поведінки в статевому житті” [4: 1]. В. Кравець дає таке визначення: “Статеве виховання – це організований і цілеспрямований процес формування фізичних, психічних і моральних якостей особистості, установок, що визначають корисне для суспільства ставлення людини протилежної статі та високоморальні стосунки між статями” [2: 25]. У А. Макаренка “статеве виховання – це виховання культури соціальної особистості” [3: 227]. На нашу думку, статеве виховання – це процес, який спрямований на вироблення якостей, рис, властивостей, а також настанов особистості, що визначають необхідні суспільству відносини людини з представниками іншої статі; формування поваги, дружби між статями, набуття ними відповідних норм та уявлень, виховання доброзичливих і позитивних взаємовідносин, диференційований підхід до організації життєдіяльності особистостей з урахуванням специфіки статі; особлива частина морального виховання.

Аналіз літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що ідеї статевого виховання мають глибоке коріння в поглядах А. Варги, В. Сухомлинського, І. Кона, В. Лосевої, А. Адлера, С. Сельверової та ін. Дослідженнями психологічних проблем дитячої та юнацької сексуальності займалися Д. Ісаєв, В. Каган, С. Сельверова, Л. Верб, Л. Свядош, Т. Юферева, Т. Говорун, Л. Мороз, В. Васютинський та ін. Матеріали досліджень цих вчених свідчать про те, що найбільш кризовим з точки зору девіацій поведінки, і зокрема сексуальної, є підлітковий вік. А. Макаренко стверджував: “Наша молодь – це ні з чим незрівнянне світове явище, величі та значущості якого ми, мабуть, і зрозуміти не здатні” [3: 5]. Статеве дозрівання – процес, у результаті якого людина досягає найбільшої ступені вираження свого ставлення до чоловічої чи жіночої статі, не тільки в біологічному, а й у соціальному плані. В. Сухомлинський писав, що важко навчити будь-якої професії, бо їх багато, але всі хлопчики й дівчатка стануть дружинами та чоловіками, батьками та матерями, і навчити їх цьому необхідно. Разом з тим, в сексуальній ідентифікації особистості, в вирішенні напрямку чоловічої чи жіночої диференціації і, тим більше, в формуванні морально-етичної сексуальної позиції, головну роль займає виховання. Тільки об’єднані в рамках системного підходу, а не взяті окремо ці фактори приводять до розуміння розвитку статі у людини.

У схемі вікової періодизації онтогенезу чіткої межі між підлітковим віком та юністю немає. Підлітковий вік був визначений як 13-16 років для хлопчиків, 12-15 для дівчаток. Юність – 14,5 – 17 років. Німецький психолог К. Левін, наприклад, не встановлює вікових градацій підліткового періоду. Він акцентує увагу на проміжному характері підліткового віку між дитинством і дорослістю, і називає його періодом маргінальності. Підліток не належить цілком ні до дитячого світу, ні до дорослого. Американський психолог Е. Еріксон розподіляє весь життєвий цикл особистості на вісім фаз. П’яту фазу визначає як фазу юнацтва (від 12 до 18 років). Він наголошує, що це період, коли підліток-юнак починає дивитися на світ із різних боків, а тому поводить по-різному в різних ситуаціях. Ця фаза характеризується появою почуття ідентичності, індивідуальності, несхожості з іншими, а в негативному варіанті виникає протилежне – дифузне, розпливчате “Я”, ролева й особова невизначеність. Це період формування самовизначення, нового почуття часу, психосексуальних інтересів. До цього часу вікова термінологія також ніколи не була однозначною. Так, у тлумачному словнику В. Даля “підліток” – це дитя на підрослі – 14-15 років”. Л. Толстой межу між підлітковим віком і юнацтвом визначає в 15 років. А герою роману Ф. Достоєвського “Підліток” було 20 років. У давньоросійській мові слово “отрок” означало і “дитя”, і “підліток”, і “юнак”. У заркодній психології межі підліткового та юнацького періодів дуже умовні. Так, американський психолог С. Холл період від 8 до 12 років називає передпідлітковим, а період від 12-13 років до 22-25 років – юнацтвом. Відомий американський психолог А. Гезель визначив період від 11 до 21 року як перехід від дитинства до дорослості. Нас цікавить період з 15 до 19 років, коли особистість отримує професійну направленість свого життя. За даними І.С. Кона, певні властивості поведінки та розвитку

підлітків свідчать про те, що у цьому віці міжстатеві відносини виходять на перший план у ієрархії цінностей. Статевий розвиток у підлітковому віці – це стрижень, навколо якого структурується самосвідомість юної особистості.

У психолого-педагогічній літературі в даний час недостатньо представлені дослідження, які аналізують і систематизують напрями, форми, методи роботи з питань статевого виховання, але чисельність проблем, пов'язаних з необізнаністю в питаннях статевого виховання свідчить про можливість і необхідність аналізу та узагальненню досвіду такого процесу.

Людина без культури – зло, суспільство без культури – жах. А. Макаренко в своєму творі “Книга для батьків” пише: “Статеве виховання повинно бути складовою у вихованні тієї інтимної поваги до питань статі, яке називається цнотливістю” [3: 254]. Як відомо, неосвіченість приводить не тільки до бездуховності. З огляду на поширення серед неповнолітніх венеричних захворювань, ВІЛ-інфекції, кількості абортів можна сказати, що відсутність елементарних знань загрожує здоров'ю, а іноді й життю молодої людини. Проте проблеми статевого виховання не можна зводити тільки до сфери сексуальних відносин. Необхідно усвідомлювати, що статеве виховання та статева освіта, незважаючи на тісний взаємозв'язок не тотожні поняття, і нечітка їх диференціація нерідко призводить до непорозумінь і труднощів у вихованні дітей різної статі.

Статеве виховання – це невід'ємна складова загального виховання, яке фактично розпочинається з перших років життя дитини і триває впродовж усіх вікових періодів її становлення як особистості. Діти засвоюють тип поведінки, діяльність своєї статі, особливості взаємин представників різних статей, виконують жіночу і чоловічу роль. Статева освіта полягає в повідомленні інформації з питань анатомії та фізіології статі людини, статевого розвитку, статевої взаємини, питань сексуального життя тощо. Зміст і методи інформування мають чітко відповідати віковим особливостям дитини. Спираючись на наукову літературу, зазначимо: формування психосексуальної культури людини не можливе без виховання адекватно-позитивного сприймання власного образу об'єктом, що нероздільно пов'язаний з прийняттям власної природної статевої, сексуальності, статево-рольової та сексуально-рольової поведінки, тому, що “культура статевого життя є не початок, а завершення” [3: 255]. Психосексуальна культура виділяється із загального прояву особистісного буття не тільки своїм узагальнено історичним досвідом у вигляді форм спілкування осіб певної статі, норм поведінки, традиційних цінностей та тенденцій до певних визначених форм діяльності, а й особливостями, пов'язаними з безпосереднім буттям людини як статевої істоти в повсякденній практиці та спілкуванні. Виходячи з потреби врахування особливостей статі в підготовці молоді до сімейного життя, найінтенсивнішу виховну роботу слід проводити в підлітковому віці, коли дівчата статево дозрівають швидше і спостерігається розрив у стосунках хлопців і дівчат, що може позначитися на ставленні до протилежної статі в майбутньому.

Таким чином, можна зробити такі висновки:

- Процес статевого виховання має включати в себе такі аспекти: просвітницький, фізіологічний, психофізіологічний, психологічний, медичний, соціальний, моральний (етичний) і носити комплексний характер;
- Процес статевого виховання необхідно зробити особистісно орієнтованим, враховуючи особливості розвитку молоді в сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кон И.С. Психология ранней юности. – М., 1989. – 255 с.
2. Кравець В.П. Психолого-педагогічні основи підготовки школярів до сімейного життя. – Тернопіль, 1997. – 163 с.
3. Макаренко А.С. Собрание сочинений в 5-ти т. – М., 1971. – Т.4. – 574 с.
4. Психологические основы полового воспитания детей и подростков. Составитель Т.С. Олейник. – Н., 2006. – 24 с.